

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-71>

УДК 303.443:330.341.2:65.011:338.46:339.924:658.818.2:659.22:659.235

ОСОБЛИВОСТІ ГАРМОНІЙНОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ЄВРОІНТЕГРУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

FEATURES OF THE HARMONIOUS INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN INDUSTRY UNDER THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION: PROBLEMS AND PROSPECTS

Микитин Олег Зеновійович

кандидат технічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9016-6757>

Mykytyn Oleh

Lviv Polytechnic National University

Стаття є присвяченою дослідженню проблематики сучасних тенденцій інноваційного розвитку промисловості України за умов євроінтегрування. Класифікування чинників, що впливають на інноваційний розвиток вітчизняної промисловості за умов євроінтегрування. Проаналізовано сучасний стан, динамічний розвиток інноваційної діяльності вітчизняної промисловості. Проведено аналізування структури фінансування інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств (за 2010–2020 рр.), яке показує постійне зростання частки фінансування за рахунок вітчизняних підприємств. Визначено сутність та переваги «гармонійного» розвитку інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств. Досліджено перспективи гармонізування інноваційного розвитку промисловості України за умов євроінтегрування.

Ключові слова: інновації, промисловість, гармонійний інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, гармонізування, євроінтегрування.

Dynamic processes of adaptation of Ukraine's economy under the conditions of European integration require active implementation of innovations to maintain and develop the country's competitiveness. Therefore, the issue of innovative development is extremely relevant today. Evaluating the state of innovative development of the economy of Ukraine and comparing it with the world level, it is necessary to state that the country has sufficient educational, educational and scientific potential, which is effective for the production of scientific ideas, developments, etc. But the level of their further commercialization remains quite low. Because of this, our country's economy lags behind in the harmonious development of the innovative sphere. The statistical method was used in the article. The article is devoted to studying the problems of modern trends in the innovative development of Ukrainian industry under the conditions of European integration. Classification of factors influencing domestic industry's innovative development under European integration conditions. An analysis of the structure of financing innovative activities of domestic industrial enterprises (for 2010–2020) was carried out, which shows a constant increase in the share of financing at the expense of domestic enterprises. The essence and advantages of the "harmonious" development of innovative activities of domestic industrial enterprises are defined. The prospects of harmonizing the innovative development of Ukrainian industry under the conditions of European integration have been studied. In the conducted study, the critical indicators of the domestic industry's current state of innovative activity were analyzed. The classification of factors influencing the innovative development of the domestic industry under the conditions of European integration has been carried out. In Ukraine, harmonious social and economic growth is possible only in a creative way with the activation of new scientific and innovative developments. The role and place of Ukraine in the European and world economic system will depend on the innovativeness of harmonious national economic growth.

Keywords: innovation, industry, harmonious innovative development, innovative activity, harmonization, European integration.

Постановка проблеми. Динамічні процеси адаптування економіки України за умов євроінтегрування вимагають активного впровадження інновацій задля втримання і розвитку країною конкурентоспроможності. Тому проблематика інноваційного розвитку сьогодні є надзвичайно актуальною. Оцінюючи стан інноваційного розвитку економіки України, порівнюючи його зі світовим рівнем, потрібно констатувати, країна володіє достатнім освітнім, освітньо-науковим потенціалом, який дієздатний для продукування наукових ідей, розробок тощо. Але рівень їх подальшого комерціалізування залишається на досить низьким. Через це економіка нашої країни суттєво відстає у гармонійному розвитку інноваційної сфери.

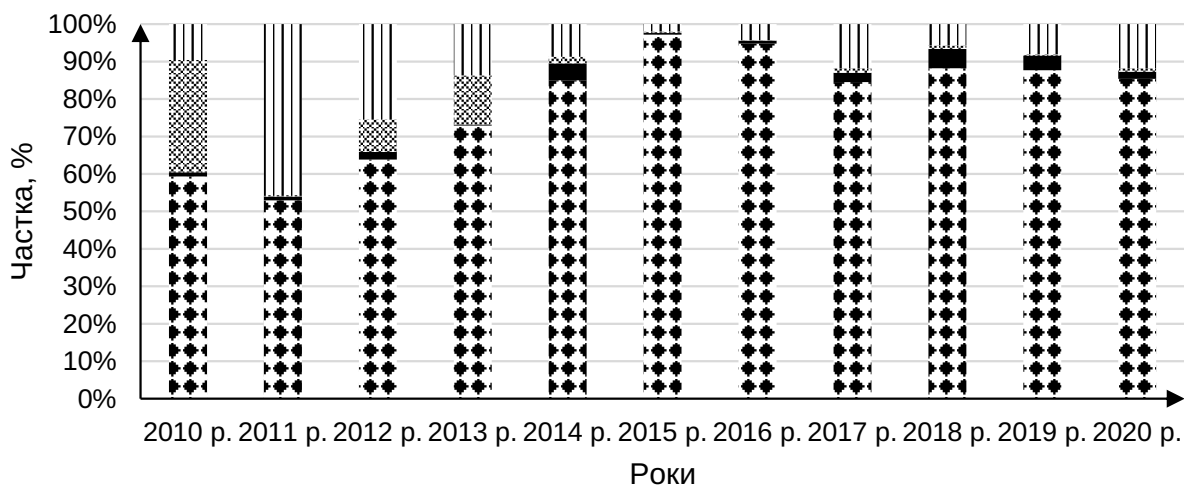
Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблематика інноваційного розвитку економіки України є не новою. Нею займаються вже досить давно [5]. Однак за умов активізування євроінтеграційних процесів у 2014–2022 р. та даний напрямок набув нової хвилі актуальності [6; 7; 8]. Проблеми інноваційного розвитку економіки України відображення у наукових працях таких вчених як Вітковська К. В. [14], Гаврилко П. П. [2, с. 12–25], Гальчинський А. [3], Геєць В. М. [10], Городиський Т. І. [4], Данилишин Б. [5, с. 4–11], Завербний А. С. [7, 16, с. 62–70], Ігнатенко О. Я. [9], Квак С. А. [11], Колодійчук А. В. [2], Леховіцер В. О. [12], Макарова Ю. [7], Ольвінська Ю. О. [14], Редіна Є. [16, с. 62–70], Самотоєнкова О. В. [14], Черторижський В. М. [2], та багато інших. Вказана тематика досліджується за умов євроінтегрування в працях таких фахівців як Борщевський В. В. [1, с. 9–15], Грига В. [6], Данилишин Б. [5, с. 4–11], Єгоров І. [6], Завербний А. С. [8], Марченко Т. В. [13], Міщанчук С. [8], Ноджак Л. С. [8] та багатьох інших. Не зважаючи на значні досягнення, недостатньо обґрунтованим залишається інноваційний розвиток економіки України за умов євроінтегрування за період динамічних кризових ситуацій, спричинених спочатку Covid-19, війною із росією.

Мета та завдання статті. Мета даного дослідження полягає у дослідженні особливостей, проблем та перспектив гармонійного інноваційного розвитку економіки України за умов євроінтегрування. Досягнення поставленої мети зумовило потребу у розв'язанні наступних завдань: визначити сучасний стан, динамічний розвиток інноваційної діяльності вітчизняної промисловості; дослідити структуру фінансування інноваційної діяльності,

особливості її здійснення та інші індикатори, що характеризують інноваційну активність; розвинути класифікування чинників, що впливають на інноваційний розвиток вітчизняної промисловості за умов євроінтегрування з метою чіткого ідентифікування їх у процесах управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан, динамічний розвиток інноваційної діяльності вітчизняної промисловості характеризується, як правило, наступними індикаторами [14; 15]: кількість інноваційно активних промислових підприємств; кількість промислових підприємств, які здійснюють впровадження інновацій, реалізують інноваційну продукцію і послуги; сукупні обсяги інноваційних витрат, у т.ч. за джерелами фінансування (див. рис. 1); загальна вартість реалізованих інноваційних продуктів, послуг у тому числі продукції, послуг нових для даного ринку; кількість найменувань вироблених інноваційних продуктів, наданих інноваційних послуг, у тому числі новітньої для ринку, новітньої для даних підприємств (рис. 2); кількість впроваджених принципово нових чи удосконалених технологічних процесів [14; 15], у т.ч. маловідходних, ресурсозберігаючих (в т.ч. енергозберігаючих, що стало надзвичайно актуальним через ракетні удари росії по енергетичній інфраструктурі України); частка інноваційно активних вітчизняних промислових підприємств у загальноукраїнській кількості тощо. Зупинимось на ключових індикаторах, що характеризують сучасний стан, динамічний розвиток інноваційної діяльності вітчизняної промисловості. Аналізування структури фінансування інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств (за 2010–2020 рр.) показує постійне зростання частки фінансування за рахунок вітчизняних підприємств (рис. 1). При чому мінімізування іноземного інвестування припадають саме на кризові періоди світової фінансової системи, тобто не пов'язані виключно із ситуацією в нашій країні. Вітчизняна промисловість (рис. 1) суттєво відстає у гармонійному розвитку інноваційної сфери передусім через її фінансове забезпечення (із 2013 р. частка власних коштів вітчизняних підприємств у структурі фінансування інноваційної діяльності перевищує 80%).

Це суттєво обмежує існуючий інноваційний потенціал (рис. 2, 3) через брак коштів у вітчизняній промисловості, передусім через знищення її основних фондів ракетними ударами росії у 2022 році в центральній, півден-

◆ Власні кошти вітчизняних підприємств ■ Державне фінансування
 ✖ Іноземні інвестори || Інші джерела

Рис. 1. Динаміка структури фінансування інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств (за 2010–2020 рр.)*

* - інформація за 2021 р. на сайті [15] відсутня на момент дослідження

Джерело: побудовано автором на основі [15]

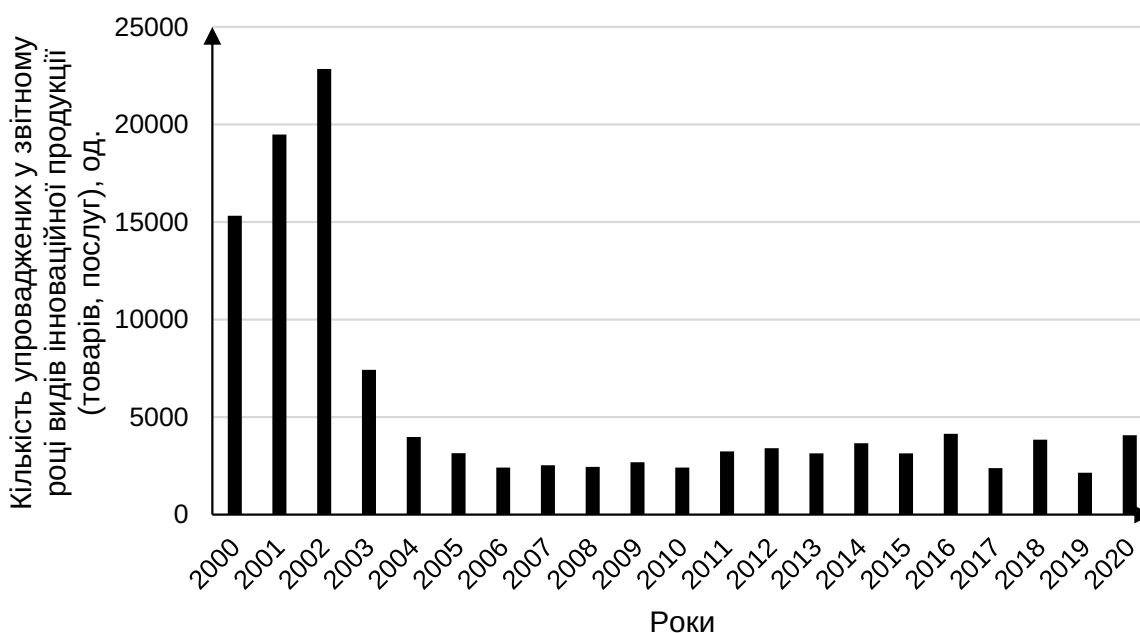

Рис. 2. Динаміка впровадження вітчизняними промисловими підприємствами інноваційної продукції та послуг (за 2010–2020 рр.)

*- інформації за 2021 р. на сайті [15] на момент дослідження немає

Джерело: Побудовано автором на основі [15]

ній, північній та ще із 2014 у східній частинах нашої країни. Задля вирішення існуючих проблем із зменшенням аналізованих нами індикаторів доцільним є передусім удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення ін-

новаційної діяльності вітчизняних промислових підприємств.

Зокрема пропонуємо наступні напрямки щодо вирішення даного завдання: гармонізування системи індикаторів із ЄС (зокрема,

Європейським інноваційним табло), індикаторами досягнення сформованих цілей гармонійного (як, вказується в оригінальній назві «сталого») розвитку, забезпечення представництва вітчизняного малого бізнесу у інноваційній звітності держави, використання аналітичних індикаторів, що даватимуть змогу техніко-економічно обґрунтовувати пріоритетні напрямки інноваційного розвитку вітчизняної промисловості, оцінювати відповідний суспільно-економічний ефект, удосконалення методологічної бази процесів облікування вітчизняної інноваційної діяльності тощо.

Для удосконалення управління інноваційним розвитком вітчизняної промисловості та її економіки України в цілому доцільним є кла-

сифікування чинників, які впливають на нього за євроінтеграційних умов (табл. 1) [9–14].

Потрібно також констатувати, що саме гармонійний розвиток, а не сталий, як зазвичай зустрічається в понятійному апараті інноваційного розвитку економіки України.

Оскільки «сталий» означає «незмінний» і дане трактування відбулося через не вдалий переклад із англійської терміну «sustainable», який краще все ж трактувати «стійкий». Однак «гармонійний» окрім поступально-динамічного характеру також вказує на успішність процесу. Тому доцільно і логічно застосовувати саме даний термін.

Доцільно в процесі управління, гармонізування розвитку інноваційної діяльності вітчизняної промисловості за євроінтегра-

Таблиця 1

Класифікування чинників, що впливають на інноваційний розвиток вітчизняної промисловості за умов євроінтегрування

Змістові ознаки	Чинники	
	Вітчизняні	Євроінтеграційні
Економічні	рівень розвитку вітчизняної економіки; рівень інфляції; рівні зайнятості, безробіття; рівень тінізації економіки; інвестиційний клімат тощо	рівні інтернаціоналізуванню та транснаціоналізуванню; рівень економічного інтегрування; рівень відкритості країни, рівень конкуренції в ЄС тощо
Соціальні	віково-статеву структуру населення країни; рівень якості життя; структура витрат населення; рівень освіти тощо	рівень «відтоку мізків» з країни до ЄС; загальний рівень міжнародного мігрування; рівень комунікування із країнами ЄС
Науково-інфо-комунікаційні	рівень розвитку науки; рівні розроблення, впровадження, комерціалізуванню інновацій	рівень інформатизування; рівень діджиталізування; рівень розвитку інновацій
Інституційні	програми, стратегії розвитку вітчизняної промисловості; кризові явища та їх наслідки через війну з росією	регіоналізуванню; участь в міжнародних організаціях, об'єднаннях; рівень лібералізування; рівень конкурентоспроможності країни
Енергетичні	рівень енергоємності, рівень децентралізування енергетичної системи	частка відновлювальної енергетики, рівні декарбонізування, галузевого інтегрування енергетичної системи, рівень цифровізування енергетичного сектору
Екологічні	географічне положення; природні ресурси, клімат, ландшафт країни; рівень техногенного навантаження	рівень викидів забруднюючих речовин; перехід до циркулярної економіки
Політичні	державна політика; рівень політичної стабільності в країні; нормативно-законодавча база; рівень демократії, напрямок зовнішньополітичного вектору	рівень політичного інтегрування;
Інтеграційні	імплементування Угоди про Асоціацію між Україною і ЄС	рівень інтегрування до ЄС, рівень лібералізування міжнародних відносин в межах економічного союзу

Джерело: Розвинено автором на основі [9-14]

ційних умов доцільно зосереджуватися на якісних, кількісних параметрах інноваційного процесу у вітчизняній промисловості: рівнях економічних, соціальних ефекту та ефективності, індикаторах інформаційно-комунікаційного, матеріального, кадрового, фінансового, матеріально-технічного, забезпечення вітчизняної інноваційної сфери, рівні євроінтегрування вітчизняної інноватики промисловості, індикаторах рівня ефективності інноваційної діяльності в народному господарстві, якісних індикаторах матеріально-технічної бази українського суспільства в цілому [13] тощо.

Задля ефективного стимулювання розвитку вітчизняної інноваційної діяльності у вітчизняній промисловій необхідним є мотивування працівників, дослідників щодо інноваційної діяльності, мінімізування міграції вчених, науковців, розроблення законодавчих змін у сфері інноваційної діяльності (мінімізування податків для інноваційно активних підприємств), розширення джерел фінансування інноватики, розширення співпраці з європейськими підприємствами для обміну досвідом, активізування діяльності технопарків їх державне підтримання, надання вітчизняним інноваційним підприємствам середньострокових кредитів зі зниженням відсоткової ставки а також посилення рівня конкурентоспромож-

ності секторів наукових досліджень, розробок, сприяння їх оперативному та ефективному євроінтегруванню.

Висновки. В проведеному дослідженні було проаналізовано ключові індикатори сучасного стану інноваційної діяльності вітчизняної промисловості. Проведено класифікування чинників, що впливають на інноваційний розвиток вітчизняної промисловості за умов євроінтегрування. Гармонійний соціальний, економічний ріст в Україні можливий лишень інноваційним шляхом при активізуванні використання нових науково-інноваційних розробок. Від інноваційності гармонійного вітчизняного економічного розвитку залежатиме роль, місце України в європейській та світовій економічній системі.

Перспективи подальших досліджень. Перспективами для подальших досліджень виступають дослідження вітчизняних інноваційних процесів на мезорівні, мікрорівні, зокрема процеси формування, реалізування вітчизняних інноваційних проєктів підприємств, організацій, удосконалення державної інноваційної політики, розвиток та адаптування до євроінтеграційних викликів і перспектив, пошук дієвих механізмів для забезпечення вітчизняної інноваційної діяльності фінансовими ресурсами тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Борщевський В. В. Інноваційно-інвестиційний механізм європейської інтеграції України у світлі теорії людського капіталу. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. 2011. Вип. II (42), ч. 2. Т. 1. С. 9–15.
2. Гаврилко П. П., Колодійчук А.В., Черторижський В.М. Фактори інноваційного розвитку промисловості. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlntu/21_11/201_Gaw.pdf.
3. Гальчинський А. Інноваційна стратегія українських реформ. Київ : Знання України, 2002. 326 с.
4. Городиський Т. І. Інноваційний потенціал: фактори впливу. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2007. Вип. 17.2. С. 276–284.
5. Данилишин Б. Науково-інноваційне забезпечення сталого економічного розвитку України. *Економіка України*. 2004. № 3. С. 4–11.
6. Єгоров І., Грига В. Інноваційна та науково-технічна діяльність в Україні в контексті політики євроінтеграції: тенденції та проблеми. *Наукові записки*. Випуск 5–6. С. 184-196.
7. Завербний А., Макарова Ю. Проблеми і потенційні можливості реалізування інноваційних стратегій для підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/984>
8. Завербний А., Ноджак Л., Міщанчук С. Інформаційно-аналітичне забезпечення інноваційного розвитку економіки України за євроінтеграційних умов. *Економіка та суспільство*. 2021. № 33. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-5>
9. Ігнатенко О. Я. Стимулювання інноваційного розвитку промислових підприємств. URL: <http://www.masters.donntu.edu.ua/2008/fem/ignatenko/library/st1.htm>.
10. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь за заг. ред. В.М. Гейця та ін.; НАН України. Київ, 2015. 336 с.
11. Квас С. А. Економічний механізм стимулювання інноваційної діяльності промислових підприємств України : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03. Львів, 2020. 289 с.

12. Леховіцер В. О. Методичні основи оцінки впливу факторів на інноваційний розвиток машинобудування. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Випуск 25. Частина 1. С. 156–158.
13. Марченко Т. В. Міжнародні інноваційні програми як інструмент євроінтеграції України : монографія. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2021. 220 с.
14. Ольвінська Ю. О., Самотоєнкова О. В., Вітковська К. В. Сучасний стан та тенденції розвитку інноваційної діяльності в Україні. *Економіка та держава*. 2021. № 4. С. 64–71.
15. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua>.
16. Zaverbnyj A, Redina Ye., Matseliukh Yu. Role differentiation of leadership knowledge and its assessment tools *Economics. Ecology. Socium*, Vol. 3, No.2, 2019. pp. 62–70.

REFERENCES:

1. Borshchevskiy V. V. (2011). Inovacijno-investycijnyj mekhanizm yevropejskoji integraciji Ukrajinu u svitli teoriji Ġuds'kogo kapitalu [Innovation and investment mechanism of the European integration of Ukraine in the light of the theory of human capital]. *Visnyk Cherniveckogo torgovel'no-ekonomichnogo instytutu*. II, ch. 2. T. 1. pp. 9–15. (in Ukrainian)
2. Gavrylko P. P., Kolodijchuk A. V., Chertoryzhskiy V. M. (2011). Faktory inovacijnogo rozvytku promyslovosti [Factors of innovative development of industry]. Available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvn-ltu/21_11/201_Gaw.pdf. (in Ukrainian)
3. Гальчинський А. (2002). Inovacijna strategija ukrajinskykh reform [Innovative strategy of Ukrainian reforms]. Kyiv: Znanya Ukrajinu, 326 p. (in Ukrainian)
4. Gorodyskij T. I. (2007). Inovacijnyj potencial: faktory vplyvu [Innovative potential: influencing factors]. *Naukovyj visnyk NLTU Ukrajinu*, vol. 17.2, pp. 276–284 (in Ukrainian)
5. Danylyshyn B. (2004). Naukovo-inovacijne zabezpechenya stalogo ekonomichnogo rozvytku Ukrajinu [Scientific and innovative provision of sustainable economic development of Ukraine]. *Ekonomika Ukrajinu*, vol. 3, pp. 4–11. (in Ukrainian)
6. Yegorov I., Gryga V. (2016). Inovacijna ta naukovo-tekhnichna dijalynist' v Ukrajinu v konteksti polityky yevrointegraciji: tendenciji ta problemy [Innovative and scientific and technical activity in Ukraine in the context of European integration policy: trends and problems]. *Naukovi zapysky*, vol. 5–6, pp. 184–196. (in Ukrainian)
7. Zaverbnyj A., Makarova Yu. (2021). Problemy i potencionni mozhlyvosti realizuvannya inovacijnykh strategij dlya pidvyshchennya rivnya konkurentospromozhnosti pidpryjemstva [Problems and potential opportunities of implementing innovative strategies to increase the level of competitiveness of the enterprise]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 34. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/984>(in Ukrainian).
8. Zaverbnyj, A. S., Nodzhak, L. S., Mishchanchuk, S. A. (2021). Informacijno-analitychne zabezpechenya inovacijnogo rozvytku ekonomiky Ukrajinu za yevrointegracijnykh umov [Informational and analytical provision of innovative development of the economy of Ukraine under the conditions of European integration]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 33. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/866> (in Ukrainian).
9. Ignatenko O. Ya. (2008). Stymulyuvannya inovacijnogo rozvytku promyslovykh pidpryjemstv [Stimulation of innovative development of industrial enterprises]. Available at: <http://www.masters.donntu.edu.ua/2008/fem/ignatenko/library/st1.htm>. (in Ukrainian).
10. Inovacijna Ukrajinu 2020 [Innovative Ukraine 2020]. za red. V.M. Gejcyu. NAN Ukrajinu. Kyiv, 2015. 336 p. (in Ukrainian)
11. Kvak S. A. (2020). Ekonomichnyj mekhanizm stymulyuvannya inovacijnoji dijalynosti promyslovykh pidpryjemstv Ukrajinu [Economic mechanism of stimulating innovative activity of industrial enterprises of Ukraine]: dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.03. Lviv. 289 p. (in Ukrainian)
12. Lekhovicier V. O. (2017). Metodychni osnovy ocinky vplyvu faktoriv na inovacijnyj rozvytok mashynobuduvannya [Methodological basis for assessing the influence of factors on the innovative development of mechanical engineering]. *Naukovyj visnyk Khersonskogo derzavnogo universytetu*. Vol. 25. Ch. 1. P. 156–158. (in Ukrainian)
13. Marchenko T. V. (2021). Mizhnarodni inovacijni programy yak instrument yevrointegraciji Ukrajinu: monograph [International innovation programs as a tool of European integration of Ukraine: monograph]. Chernivci. 220 p. (in Ukrainian)
14. Olvinska, Yu. O., Samotojenkova, O. V., Vitkovska, K. V. (2021). Sutchacnyj stan ta tendenciji rozvytku inovacijnoji diyalnosti v Ukrajinu [The current state and trends in the development of innovative activity in Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava*, vol. 4, pp. 64–71. (in Ukrainian)
15. State Statistics Service of Ukraine. Available at: <https://ukrstat.gov.ua>.
16. Zaverbnyj A., Redina Ye., Matseliukh Yu. (2019). Role differentiation of leadership knowledge and its assessment tools *Economics. Ecology. Socium*, Vol. 3, no. 2, pp. 62–70. (in Ukrainian)